

KEMI, Satamankangas (1000050554)

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde: Kemi, Satamankangas (1000050554)

Kenttätyöaika: Arkeologinen inventointi 8.11.2024, 19.3.2024 ja 19.10.2023

Kylä / kaupunginosa: Kemi, Hepola

Koordinaatit ETRS-TM35FIN-järjestelmässä: P: 7285261 I: 392478

Inventointialueen pinta-ala: n. 2 ha

Satamakankaan suunnitellulla asemakaava-alueella sijaitsee muu kulttuuriperintökohde Satamankangas (*tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000050554*). Kohteessa on toisen maailmansodan aikainen juoksuhauta sekä kaksi tuliasemaa.

Juoksuhauta

Satamankankaalla sijaitsee juoksuhauta, joka on pituudeltaan noin 330 metriä. Juoksuhauta katkeaa pohjoisempana metsätienpohjan ja noin puolivälissä Lallinperäntien kohdilla, jossa tie on rakennettu kohteen yli. Juoksuhauta erottuu selkeästi maastossa. Pohjois- ja eteläosassa oja on noin 50–80 cm levyinen ja noin 80 cm syvä. Juoksuhaudan keskiosissa ojakaivanto on leveämpi ja syvempi. Ojan itä- ja kaakkoispuolelle johtaa lyhyet käytävät poteroihin.

Poterot ovat pääasiassa pienempiä yhden tai muutaman miehen asemia. Ne erottuvat maastossa T-mallisina tai neliskanttisina kaivantoina. Haudan keskivaiheilla yhdessä isoimmista poteroista on vielä jäljellä kattorakenteita ja sen läheisyydessä on kamiinan jäänteet.

Eteläosassa juoksuhauta muuttuu mutkittlevaksi ja monihaaraiseksi. Viimeiset poterot on kaivettu rinteen yläosaan kivikkoon.

Juoksuhauda erottuu maastossa ojamaisena kaivantona, joka on kohtuullisen jyrkkäreunainen.

Juoksuhaudan varrella sijaitseva potero.

Pohjoinen tuliasema

Tuliasema sijaitsee Lallinperäntieltä lähtevän metsätien varressa tien pohjoispuolella. Kaivanto on halkaisijaltaan noin 12 metriä ja kapenee kohti pohjaa neliskanttiseksi. Tuliasemalta suuntautuu pieni ja kapea suuaukko kohti etelää metsätielle. Koilliseen lähtee ojakaivanto/pieni juoksuhauta, joka haarautuu noin 8 metrin päässä itä-länsisuuntaiseksi ojakaivannoksi. Kaivanto muuttuu kohtalaisen matalaksi ja on paikoin haastava erottaa maastossa. Itä-länsisuuntaisen kaivannon pituus on noin 40 metriä. Ojan länsipäädystä noin 20 metriä länteen sijaitsee matala neliskanttinen kuoppa.

Pohjoinen tuliasema kuvattu luoteesta.

Eteläinen tuliasema

Eteläinen tuliasema on hyvin samankaltainen kuin pohjoisessa sijaitseva. Tuliasema sijaitsee Lallinperäntien eteläpuolella, tiestä noin 50 metrin etäisyydellä. Molemmat tuliasemat sijaitsevat juoksuhaudan länsipuolella.

Kaivanto on ylhäältä pyöreähkön mallinen ja kapenee kohti pohjaa hieman neliskanttiseksi ja se on halkaisijaltaan noin 10 metriä. Siitä eroaa kaksi noin 10 metrin mittaista ojakaivantoa lounaaseen ja luoteeseen. Ojat mataloituvat ja häviävät maastoon. Tuliaseman ja juoksuhaudan välissä, tuliasemasta kaakkoon sijaitsee yksi erillinen ojakaivanto.

Juoksuhauta ja tuliasemat ovat hyvin säilyneitä ja erottuvat maastossa selkeästi. Juoksuhaudan poteroissa on vielä paikoin säilyneitä rakenteita. Kohteiden ympäristöstä löytyy myös jonkun verran aikakauden esineistöä.

Satamankankaan maastossa on yhä näkyvissä esineistöä ja kalustoa, jotka kertovat alueen käyttöhistoriasta. (Tornionlaakson museo, Laura Ohenoja)

Kohteen merkittävyys

Kemin alueelta on säilynyt vain vähän vastaavanlaisia jäänteitä. Satamankankaan kohde on edustava hyvin säilynyt kokonaisuus ryhmässään. Jo talvisodan aikana 1939–1940 ruotsalaiset harjoittelivat alueella ja myöhemmin Veitsiluodon koululla toimi suomalaisten koulutuskeskus.

Satamakankaan alue on todennäköisesti ollut saksalaisten harjoitusikäytössä. Tuliasema on todennäköisesti tehty jo jatkosodan aikana vuosien 1942 ja 1944 välisenä aikana ja taisteluhauta on todennäköisesti kaivettu Lapin sodan alla torjumaan mahdollista suomalaisten hyökkäystä siltä suunnalta. Sotapäiväkirjojen ja muistitiedon pohjalta voi päätellä, että alueella oli jo jatkosodan aikana ilmatorjuntaa suojaamassa esimerkiksi Veitsiluodon tehtaita neuvostoliittolaisilta pommikoneilta. Lokakuussa 1944 saksalaiset joutuivat suojautumaan suomalaisten hyökkäyksiltä, koska Moskovan välirauha edellytti suomalaisten riisuvan maassa olevat saksalaisjoukot aseista ja ajavan heidät pois maasta. (Lähde: Kemin historiallinen museo)

Muita säilyneitä kokonaisuuksia on ainoastaan lentokentän ja sen ympäristön jäänteet, **Lentokuusi** (1000052182), jossa on saksalaisten rakentamia asunto- ja varastoparakkeja, halleja ja taloja. Alueelle rakennettiin myös saha- ja lautatarhoja. Tämä Vilmilä toimi saksalaisten asuntoalueena. Saksalaisten toiminta lentokentän alueella on oma erillinen kokonaisuutensa. Kemin alueen sota-aikaisia parakkirakennelmia on olemassa esimerkiksi Myllyniemessä osana uiton rakennuksia ja suomalaisten pyörittämän sotavankileirin parakkeja Ajoksesta.

Merkittävä osa sota-ajan jäänteistä on tuhoutunut modernin rakentamisen myötä. Näin on menetetty osa tärkeää paikallishistoriaa. Saksalaisten jäljiltä Kemiin jääneistä erilaisista parakkirakennuksista suuri osa on kierrätetty edelleen. Nämä parakkialueet, kuten muutkin saksalaisten sota-ajan toiminta, saattavat näkyä paikannimistössä yhä. Satamankankaan tuliasemat sekä juoksuhaudat ja muut erilaiset kokonaisuuteen kuuluvat rakenteet ja esinelöydöt, ovat merkittävä osa alueen historiaa, jota ei

saa mitätöidä. Lisäksi ne ovat saaneet uusia kerroksia myöhemmässä käyttöhistoriassa leikkipaikkana, kuntoilu- ja ulkoilualueena sekä arvokkaana luontokohteena laavuineen.